

Türkiye’de Ailelerin Fiziksel Ceza Uygulamalarına Bakışı: Karşılaştırmalı İnceleme

The Family Point of View for Corporal Punishment in Turkey: A Comparative Study

Burcu KÜÇÜK BİÇER¹, Hilal ÖZCEBE¹, Elif KÖSE¹, Osman KÖSE², Hande ÜNLÜ¹

¹Hacettepe Üniversitesi Halk Sağlığı Enstitüsü, Ankara, Türkiye

²Yenimahalle Eğitim ve Araştırma Hastanesi Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniği, Ankara, Türkiye

ÖZET

Amaç: Çocuk aile ilişkisi, ebeveynlik becerisinin çocuğun davranışlarına yansımaları ile ilişkilendirilmektedir. Çocukta fiziksel ceza uygulamalarında görülen uluslararası varyasyonlar ahlaki gerekçelere dayandırılabilir. Çalışmada çocuğa yönelik fiziksel ceza uygulamalarının sıklığı ile ailelerin fiziksel cezaya bakış açısının fiziksel ceza ve diğer ceza uygulamaları ile ilişkisi ortaya konmak amaçlanmaktadır.

Gereç ve Yöntemler: Ankara’da referans bir devlet hastanesi ile referans bir üniversite hastanesi olmak üzere toplam 502 ebeveyn ile görüşme yapılmıştır. Fiziksel ceza uygulamaları, bakış açısı, normlar ve tutumlar sorulmuştur. Çalışmada örnek seçilmemiş, belirlenen zaman diliminde çalışmaya katılmayı kabul eden kişilerle yüz yüze veri toplama tekniği kullanılarak görüşmeler yapılmıştır. Çalışmanın gücü 76 olarak hesaplanmıştır. İstatistiksel analizler SPSS 21.0 İstatistik Paket Programı kullanılarak yapılmıştır. Ki-kare ve frekans dağılımları ortalama (standart sapma) şeklinde sunulmuştur. Çalışmada anlamlılık değeri $p < 0.05$ kabul edilmiştir.

Bulgular: Üniversite hastanesine başvuran ebeveynlerin %52.2’si; devlet hastanesine başvuranların ise %55.1’i çocuklarına fiziksel şiddet uyguladığını belirtmiştir. Ailenin bilinçsizliğinin, öğrenim düzeyinin ve kültürel yapısının fiziksel ceza uygulamaları ile ilişkili olduğu saptanmıştır ($p < 0.001$). Ailenin psikolojik durumu, gelenek/göreneklere ile sigara, alkol ya da madde bağımlılığı fiziksel ceza uygulamada önemli özelliklerdir ($p < 0.05$).

Sonuç: Çocuğa yönelik fiziksel ceza uygulamaları sıklığının her iki hastaneye başvuran ebeveynlerde de yadsınamayacak düzeyde olduğu saptanmıştır. Araştırma yapılan örnekler arasında fiziksel cezaya bakış açısı arasında fark olması ailelerin özellikleri ile ilişkili bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler: Çocuk, Çocuk istismarı, Fiziksel ceza, Hak, Şiddet

ABSTRACT

Objective: The child-parent relationship is associated with parenting behavior. The international variation in corporal punishment (CP) may be attributable to cultural differences in the acceptance of moral justifications. The aim of this study was to investigate the rate of corporal punishment and to determine the relationship between the parents’ point of view regarding CP and their punishment practices.

Material and Methods: A referee state hospital and a referee university hospital in Ankara district were chosen to conduct face-to-face interviews with 502 parents. CP practices, perspectives, norms and attitudes were asked. A sample was not chosen for the study and parents accepting to be involved were administered the questionnaire. The power of the study was calculated as 0.76. Chi-square tests and means were calculated using SPSS 21.0 and a p value of 0.05 was accepted as statistically significant.

Results: The rates of CP practice were 52.2% at the university and 55.1% at the government hospital. Lack of information, the education level and the cultural status of the family were related to CP practices ($p < 0.001$). The psychological condition, traditions and customs, together with cigarette, alcohol and substance use at the family level were other factors related to CP practices.

Conclusion: Parental use of CP was at high levels in those attending either hospital. The CP practice differences between the sample groups were related to family characteristics.

Key Words: Child, Child abuse, Corporal punishment, Right, Violence

GİRİŞ

Çocukların sağlıklı büyüme ve gelişmeleri için hak kavramının ön planda tutulduğu bir sistemde yer almaları önemlidir. Birleşmiş Milletler Genel Konseyi çocuğun birey olarak haklarının bulunduğu, her durumda çocuğun yararlarının gözetilmesi gerektiği gibi birçok maddeyle 1989’da Çocuk Hakları Sözleşmesi’ni kabul etmiştir. Çocuklara şiddet içeren davranışların uygulanması, sağlıklı büyüme ve gelişmelerini önlediği gibi aynı zamanda çocuk haklarının da bir ihlalidir (1).

Ulusal hükümetler bu sözleşmeyi onaylayarak çocuk haklarının korunmasını sağlayacaklarının taahhüdünü vermişler ve uluslararası platformda bu sözleşmeye karşı sorumlu olduklarını kabul etmişlerdir (2). Türkiye sözleşmeyi onaylayarak, çocukların büyümesi ve hayatta kalmasını sağlayacağını uluslararası platforma taşımıştır (3). Diğer taraftan bu sözleşmeyle çocuklar istismar edilmekten, çalıştırılmaktan korunmuş ve hisseden, düşünen bir birey olarak saygı duyulma hakkına sahip olmuştur. Aileler toplumun en küçük yapı taşıdır. Ebeveynler için çocuklarının büyümesi ve eğitimi çok önemli bir sorumluluktur. Aileler toplumun kurallarını da öğretme görevini üstlenmektedir. Ayrıca, anne-babalar çocuklarının sağlık ve güvenliği için çevresel tehdit ve davranışlardan korunmasını sağlamak durumundadır. Ebeveynler genellikle olumlu davranışlar gösterirken, çocuklarının eğitim sürecinde bazı olumsuz tutum ve davranışlar da sergileyebilmektedirler (4). Ebeveynlerin doğru yaklaşımı ile yoksulluğun, şiddetin, adaletsizliğin olmadığı, çocuklar için daha iyi bir geleceğin ve sağlıklı bir toplumun temelleri atılması olasıdır.

Ebeveynler çocuklarını çok seviyor olsa da birçok sebepten dolayı kızıp, bağırarak, tartaklayabilmektedirler. Bu tutumu stres altında, çocukları kızdırdı diye, ya da toplumsal/kültürel normlar sebebiyle sergileyebilmektedirler. ‘Fiziksel ceza’nın Türkçe kelime anlamı bedene uygulanan şiddet davranışlarıdır. İstismardan ayırt edilen tarafı uygulama amacının çocuğa zarar vermek olmamasıdır. Anne babaların çocuklarını disiplin etme yöntemleri olarak kullandıkları ve İngilizce ‘corporal punishment’ (CP) (fiziksel ceza/kafaya uygulanan ceza) (FC) olarak geçen kavram ‘bir çocuğun davranışını kontrol etmek amacıyla yapılan, yaralamadan çocuğun acıyı tecrübe etmesini amaçlayan fiziksel güç kullanımı anlamına gelmektedir (5). Fiziksel ceza; tokat, şaplak, sarsma, kulak çekme, saç çekme uygulamalarını içerebildiği gibi, topluma göre kemerle vurma ya da ısırma davranışlarını da içerebilmektedir. Fakat bazı araştırmacılar, FC’nin çok sayıda fiziksel, duygusal, sosyal ve ruhsal bozukluk, agresif davranış, fiziksel istismarda artış gibi nörofizyolojik sonuçlarla bağlantılı olduğunu saptamıştır (6-9).

Çocuklara uygulanan FC’yi önlemedeki başarısızlığın birçok farklı nedeni vardır. Öncelikle, anne babalar FC’yi çocukların gelişimine zarar verici bir etken olarak görmemekte, hatta yardımcı olarak değerlendirmektedir. Ayrıca, bu tür cezalar toplumda ‘normal davranışlar’ olarak kabul edilmektedir. Anne babalar FC’ye alternatif olan yöntemleri boşa zaman geçirme ve güç sarf etme olarak görmekte, tercih etmemektedir (10).

Ülkemizde ailelerin fiziksel ceza konusundaki görüşleri ve davranışları konusunda yapılmış fazla çalışma bulunmamaktadır (11). Bu çalışmanın yapılma gerekçesi, ebeveynlerin çocuk yetiştirirken FC kullanma durumları, FC konusundaki bilgi ve tutumlarının saptanması ve FC uygulamalarının şiddet kapsamında değerlendirilmesi konusunda farkındalık yaratmaktır.

GEREÇ ve YÖNTEMLER

Araştırmanın Tasarımı

Tanımlayıcı tipte olan bu epidemiyolojik çalışma Ankara’da Hacettepe Üniversitesi (HÜTF) ve Yenimahalle Devlet Hastanesi’nde (YDH) gerçekleştirilmiştir. HÜTF’ndeki toplanan verilerin evrenini 1-5 Ekim 2014 tarihleri arasında romatoloji, nefroloji, hematoloji ve gastroenteroloji polikliniklerine başvuran, 0 ile 20 yaş aralığında çocuğu olan ve çalışmaya katılmayı kabul eden hastalar oluşturmuştur. YDH’ndeki veriler ise kadın hastalıkları ve doğum servisine başvuran hastalardır. Çalışmaya 502 ebeveyn katılmıştır. Çalışmada örnek seçilmemiş olmakla beraber çalışmanın gücü 76 olarak hesaplanmıştır.

Veri Toplama

YDH kadın hastalıkları ve doğum polikliniğine Nisan 2014’de başvuran 0-10 yaş arasında çocuğu olan ve araştırmaya katılmayı kabul eden 23-57 yaş aralığında olan ebeveynlerden oluşmaktadır. Her iki hastanede de veriler hekim ve hemşireler tarafından, yüz yüze yapılan anketlerle toplanmıştır. Araştırmada HÜTF’nde 28 soruluk YDH’nde 26 soruluk anketler kullanılmıştır. HÜTF’de kullanılan veri toplama formunda yer alan iki sorunun YDH Başhekimliği tarafından kullanılması uygun görülmediği için formdan çıkarılmıştır. Her iki ankette de görüşülen kişilerin ve çocuğun sosyodemografik özellikleri, görüşülen kişinin fiziksel cezaya bakış açısını irdelleyen sorular, fiziksel ceza. uygulama durumu, çocuk bakımı ile ilgili deneylerinde destek aldığı kaynaklar ve kendi çocukluğu döneminde ailesi ile olan iletişimini öğrenmeyi amaçlayan sorular yer almıştır. Ankette yer alan bağımsız değişkenler; Yaş, cinsiyet, meslek, eğitim durumu, çocuk sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu, anne-baba ilişkisi, aile tipi, ailesinden gördüğü davranışlar; bağımlı değişkenler ise; fiziksel cezaya bakış açısı, fiziksel ceza uygulama durumudur.

Çalışmada, sosyoekonomik durumun belirlenmesi amacıyla iki soru sorulmuştur. Bu sorulardan biri katılımcının gelir düzeyi algısını (çok iyi-çok kötü) beşli likert ile ölçmektedir. İkinci soru ise ailenin sahip olduğu bazı olanaklar (Ev, Araba, Motosiklet, Çamaşır makinesi, Buzdolabı, Klima, Televizyon, İnternet, Bilgisayar, Telefon-cep telefonu) sorulmuştur. Bu olanakların her birinin varlığına göre bir puan verilerek toplam 10 puanlık skor elde edilmiştir. Elde edilen skora göre aileler düşük-orta-yüksek olarak gruplanmıştır (12).

Araştırmada ebeveynlerin şiddet uygulama ve uygulamama durumlarına göre çocuğa yönelik 21 şiddet davranışına katılma durumları sunulmuştur. Bu davranışlar 1-Çocuğa vurmak veya

kulağını çekmek ona bağırımdan daha iyidir, 2-Çocuk büyüklerinden korkmadan eğitilemez, 3-Zarar verme amacıyla olmaksızın çocuğu korkutmak için vurabilirsin, 4-Çocuğa vurmak ebeveyn olmanın gerektirdiği normal bir durumdur, 5-Çocuğa arada bir vurursan/kulağını çekersen zarar vermiş olmazsın, 6-Çocuk cezayı hak ederse vurmaya izin verilebilir, 7-Çocuk anlatılmasına rağmen dinlemiyorsa vurabilirsin, 8-İyi çocuk her zaman annesini dinler, 9-Çocuğa yavaşça vurulabilir, 10-Fiziksel ceza vermek çocuğu disiplin etmek için bir yöntemdir, 11-Fiziksel ceza bazı çocukların disiplini için uygulanabilecek yöntemdir, 12-Fiziksel ceza disiplin için diğer yöntemler başarısız olduğunda uygulanacak son seçenektir, 13-Çocuklar laf dinlemedikleri için onlara vurulabilir, 14-Erkek çocuk söz dinlemezse vur ama kız çocuğa vurma çünkü kız çocuk kırıkandır ve incinebilir, 15-Küçük çocuğa tokat atabilirsin fakat büyük çocuğa atamazsın, 16-Çocuklar hata yaparlar, o yüzden onlara vurulmalıdır, 17-Anneler babalara göre çocuklarına vurduklarında daha haklıdır, 18-Hem bağırarak, hem vurmaya zararlıdır, 19-Çocuklara fiziksel ceza vermek tamamıyla zararlıdır, 20-Çocuğumun davranışlarını kontrol etmenin tek yolu dayaktır, 21-Çocuklara fiziksel ceza vermek tamamen yasaklanmalıdır.

İstatistiksel Analiz

Araştırmada toplanan verilerin analizi SPSS 21.0 istatistik paket programı ile yapılmıştır. İncelenen parametreler için tanımlayıcı istatistikler (frekans dağılımı, aritmetik ortalama, standart sapmalar) hesaplanmış, marjinal ve çapraz tablolar yapılmıştır. Çalışmada FC uygulama konusundaki bilgi ve davranışların sosyodemografik değişkenler ile ilişkisi ki-kare testi kullanılarak incelenmiştir. Anlamlılık için $p < 0.05$ kabul edilmiştir. Tanımlayıcı çalışmalarda ileri analizler dikkatli değerlendirilmeli ve yol göstermek amacıyla kullanılması gerektiği göz önünde bulundurulmalıdır.

Etik Konular

HÜTF Erişkin Hastanesi ve Yenimahalle Devlet Hastanesi Başhekimliklerinden yazılı izin alınmıştır. HÜTF girişimsel olmayan araştırmalar etik kurulundan etik kurul onayı (HEK12/166-18) alınmıştır. Araştırmaya katılan kişilere anket ve kapsamı hakkında bilgi verilerek bireylerin sözel izinleri alınmıştır. Çalışmada anket uygulamasının adından FC ile ilgili bilgilendirilme yapılmıştır.

Tablo I: Katılımcıların başvurdukları hastanelere göre sosyodemografik özellikleri.

Sosyodemografik özellikler	Hacettepe	Yenimahalle	p
İkamet edilen yer			
İl merkezi	81.4	73.4	0.001
İlçe merkezi	14.8	26.1	
Belde/köy	3.8	0.5	
Toplam	290	203	
Anne öğrenim durumu			
8 yıl ve daha az	39.2	22.4	<0.001
Lise	48.5	29.5	
Üniversite/ Lisansüstü	12.4	48.1	
Toplam	291	210	
Anne çalışma durumu			
Evet	48.5	50.2	0.693
Hayır	51.5	49.8	
Toplam	291	211	
Baba öğrenim durumu			
8 yıl ve daha az	20.9	16.2	0.152
Lise	35.2	31.4	
Üniversite/ Lisansüstü	43.9	52.5	
Toplam	287	204	
Baba çalışma durumu			
Evet	94.4	96.2	0.371
Hayır	5.6	3.8	
Toplam	287	209	
Sosyoekonomik durum puanı	6.76 (1.67)	7.21 (1.45)	0.002

BULGULAR

Çocuklara yönelik uygulanan ceza kapsamının değerlendirildiği araştırmada HÜTF ve YDH'ye başvuran annelerin yaş ortalaması sırasıyla 37±3.2 (ort±standart sapma) ve 34±4.7'dir (p>0.05). Ailelerin sosyodemografik özellikleri Tablo I'de sunulmuştur. HÜTF'ye başvuran ebeveynlerin %14.8'i, YDH'ye başvuran ailelerin %26.1'i ilçe merkezinden başvurduğunu belirtmiştir (p=0.001). HÜTF'ye başvuran annelerin %12.4'ü, YDH'ye başvuran annelerin %48.1'i üniversite ve üstü öğrenime sahiptir (p<0.001). HÜTF'ye başvuran ailelerin sosyoekonomik durum puanı YDH'ye başvuran ailelerden düşüktür (p=0.002).

Ailelere bazı davranışların disiplin yöntemi olarak kullanılması ile ilgili görüşleri Tablo II'de sunulmuştur. Ailelerin %10.2'si çocuğa vurmak veya kulağını çekmek ona bağırımdan daha iyi olduğunu, %40.6'sı çocuğun büyüklerinden korkmadan eğitilemeyeceğini, %24.7'si çocuğa zarar vermeden sadece korkutmak amacıyla bağırılacağını, %10.8'i çocuğa vurmanın ebeveyn olmanın gerektirdiği normal bir durum olduğunu, %21.3'ü çocuğa arada bir vurmak ya da kulağını çekmekle zarar vermiş olmadığını, %34.1'i çocuk eğer zorlar ya da cezayı hak ederse

vurmaya izin verilebileceğini, %20.0'si anlatılmasına rağmen çocuk dinlemiyorsa vurulabileceğini, %30.2'si çocuğa yavaşça vurulabileceğini, %12.0'si fiziksel ceza vermenin çocuğu disiplin etmek için iyi bir yöntem olduğunu, %23.4'ü fiziksel cezanın bazı çocukların disiplini için uygulanabilecek bir yöntem olduğunu, %38.6'sı fiziksel ceza disiplin için diğer yöntemler başarısız olduğunda uygulanacak son seçenek olduğunu, %13.4'ü fiziksel ceza uygulamanın küfür söylemekten daha iyi olduğunu, %14.3'ü erkek çocuk söz dinlemediği takdirde fiziksel olarak cezalandırabileceğini fakat kız çocuğun kırılgan ve incinebilir olduğu için cezalandırılmayacağını, %6.7'si küçük çocuğa tokat atılabileceğini fakat büyük çocuğa atılmayacağını, %9.8'i çocukların hata yapacaklarını bu yüzden vurulması gerektiğini, %25.2'si annelerin babalara göre çocuklarına vurduklarında daha haklı gerekçeleri olduğunu, %19.1'i çocuğunun davranışını kontrol etmenin bazen tek yolunun dayak olduğunu düşünmektedir.

Katılımcıların %49.2'si iyi çocuğun her zaman annesini dinlemesi gerektiğini düşünmemektedir. Ailelerin %75.3'ü hem bağırmanın hem de vurmanın, %67.5'i fiziksel ceza vermenin zararlı olduğunu ve %57.0'i fiziksel ceza vermenin tamamen yasaklanması gerektiğini düşünmektedir.

Tablo II: Katılımcıların bazı davranışların disiplin yöntemi olarak kullanılmasına katılma/katılmama görüşleri.

	Katılıyorum %	Fikrim yok %	Katılmıyorum %
Çocuğa vurmak veya kulağını çekmek ona bağırımdan daha iyidir.	10.2	4.6	85.2
Çocuk büyüklerinden korkmadan eğitilemez.	40.6	4.8	54.7
Bağırarak, çocuğa zarar vermeden sadece korkutmak amacıyla.	24.7	2.6	72.7
Çocuğa vurmak ebeveyn olmanın gerektirdiği normal bir durumdur.	10.8	4.3	84.3
Çocuğa arada bir vurursan/kulağını çekersen zarar vermiş olmazsın.	21.3	4.1	74.6
Çocuk cezayı hak ederse vurmaya izin verilebilir (sizi zorlarsa).	34.1	23.1	42.8
Çocuk anlatılmasına rağmen dinlemiyorsa vurabilirsiniz.	20.0	5.6	74.4
İyi çocuk her zaman annesini dinler.	40.3	10.4	49.2
Çocuğa vurulabilir, fakat yavaşça.	30.2	5.6	64.2
Fiziksel ceza vermek çocuğu disiplin etmek için iyi bir yöntemdir.	12.0	4.6	83.5
Fiziksel ceza bazı çocukların disiplini için uygulanabilecek yöntemdir.	23.4	5.6	70.9
Fiziksel ceza disiplin için diğer yöntemler başarısız olduğunda uygulanacak son seçenektir.	38.6	8.5	38.6
Çocuğuna fiziksel ceza uygulamak küfür söylemekten daha iyidir.	13.4	4.8	81.8
Erkek çocuk söz dinlemediği takdirde fiziksel olarak cezalandırabilir fakat kız çocuk cezalandırılmaz çünkü kırılgandır ve incinebilir.	14.3	8.5	77.2
Küçük çocuğa tokat atabilirsiniz fakat büyük çocuğa atamazsın.	6.7	4.3	88.9
Çocuklar hata yaparlar, o yüzden onlara vurulmalıdır.	9.8	4.1	86.1
Anneler babalara göre çocuklarına vurduklarında daha haklı gerekçeleri vardır.	25.2	5.9	69.0
Hem bağırarak, hem vurmak zararlıdır.	75.3	4.1	20.6
Çocuklara fiziksel ceza vermek tamamıyla zararlıdır.	67.5	8.7	23.9
Çocuğumun davranışlarını kontrol etmenin tek yolu bazen dayaktır.	19.1	5.0	75.9
Çocuklara fiziksel ceza vermek tamamen yasaklanmalıdır.	57.0	18.4	24.5

Katılımcıların çocuklarına disiplin verirken kullandıkları ceza uygulamaları içerisinde şiddet kullanma durumları incelenmiştir. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'ne başvuran ebeveynlerin %47.8'i şiddet uyguladığını, Yenimahalle Devlet Hastanesi'ne başvuran ebeveynlerin %44.9'u şiddet uyguladığını belirtmiştir (p=0.525).

Şiddet uygulayan katılımcıların %44.9'u, şiddet uygulamayanların ise %38.4'ü iyi bir çocuğun her zaman annesini dinleyeceğini düşünmektedir (p=0.059). Şiddet uygulayan katılımcıların %48.7'si, uygulamayan katılımcıların %64.6'sı çocuklara fiziksel ceza vermenin tamamıyla yasaklanması gerektiği konusuna katılmaktadır. Şiddet uygulayan katılımcıların %61.9'u, uygulamayan katılımcıların %72.5'i çocuklara fiziksel ceza vermenin tamamıyla zararlı olduğu görüşündedir. Şiddet uygulayan katılımcıların %50.2'si, uygulamayan katılımcıların %27.5'i çocuklara fiziksel ceza disiplin için diğer yöntemler başarısız olduğunda uygulanacak son seçenek olduğunu düşünmektedir. Şiddet uygulayan katılımcıların %50.6'sı, uygulamayan katılımcıların %32.4'ü çocuğun büyüklerinden korkmadan eğitilemeyeceği yönünde görüş bildirmiştir. Şiddet uygulayan katılımcıların %79.5'i, uygulamayan katılımcıların %90.9'u çocuğa vurmanın normal bir durum olmadığını düşünmektedir (Şekil 1).

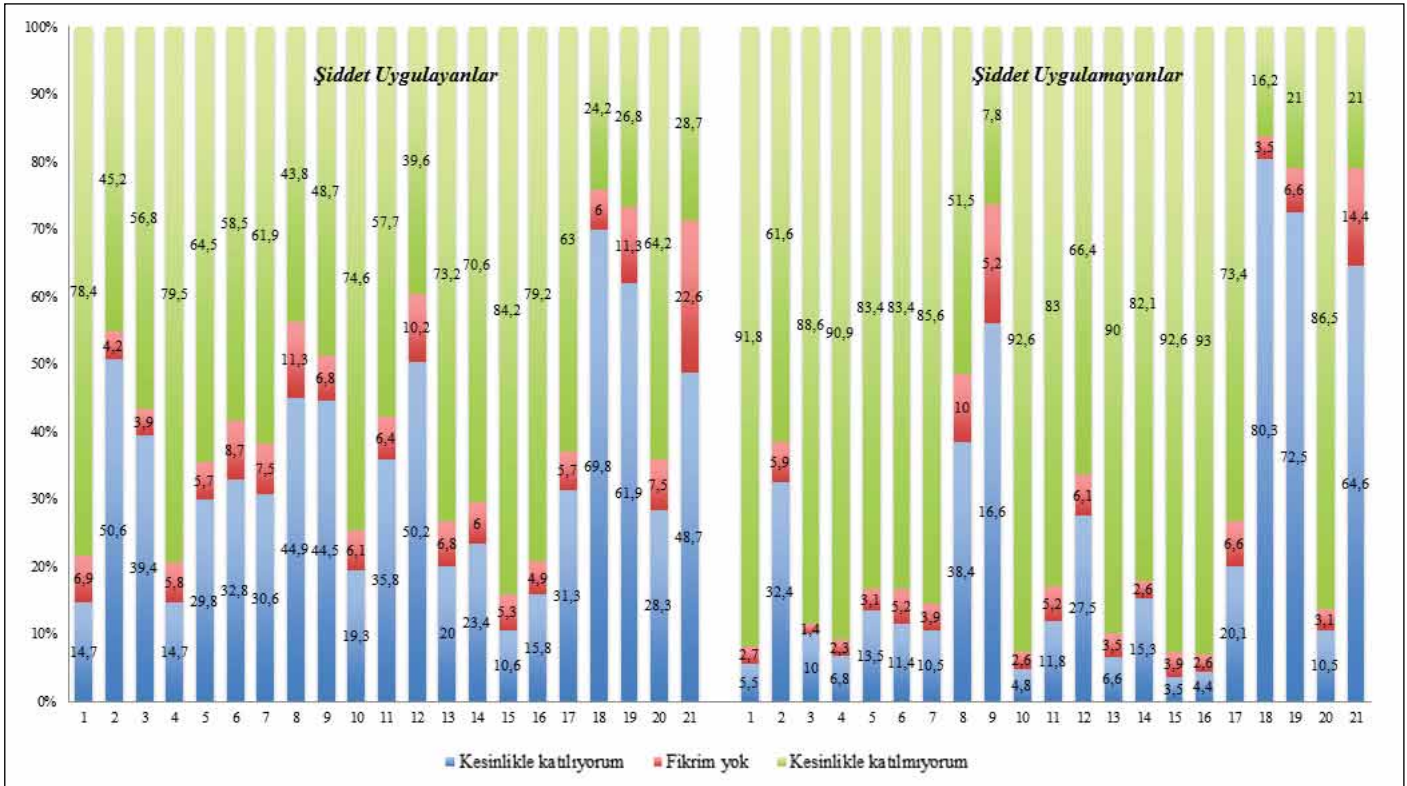
Ailelerin çocuklarına ceza uygulamaları sırasında seçtikleri bazı davranışlar Tablo III'te sunulmuştur. HÜTF'ne başvuran ailelerin %66.0'ı, YDH'ne başvuranların %34.0'ı bir defa çocuğunun kafasına vurduğunu belirtmiştir (p=0,260). HÜTF'ne başvuran ailelerin %75.0'ı çocuğunun saçını çektiğini, %92.3'ü karanlık

odaya kilitlediğini belirtmiştir. Bu yüzdeler YDH'de sırasıyla %25.0 ve %7.7'dir (p=0,038) (p=0,012).

Şiddet uygulayan ailelerin %50.2'si sıklıkla, %60.2'si hiçbir zaman; şiddet uygulamayan ailelerin %49.8'i sıklıkla, %38.0'ı hiçbir zaman çocukluğunda bir şeyleri iyi yaptığında veya başardığında ailesi tarafından kucaklanıp takdir edildiğini belirtmiştir (p<0,001). Şiddet uygulayan ailelerin %64.2'si çocukluğunda ailesinden fiziksel ceza gördüğünü, şiddet uygulamayan ailelerin %58.7'si çocukluğunda ailesinden fiziksel ceza görmediğini belirtmiştir (p=0,457) (Tablo IV).

Şiddet uygulayan katılımcılara göre çocukların büyütülmesi sırasında uygulanan fiziksel cezanın en sık nedenleri; anne ve babanın çocuğu kontrol etme/disiplin sağlama isteği (%54.2), ekonomik nedenler (%53.9), ebeveynlerin bazı kişisel özellikleri (%52.8), aile yapısı (%51.2) ve ebeveynlerin yaşadığı psikolojik sorunlar (%51.0) olarak belirtilmiştir. Şiddet uygulamayan katılımcılara göre çocukların büyütülmesi sırasında uygulanan fiziksel cezanın en sık nedenleri; ebeveynlerin kültürel yapısı (%58.4), ebeveynlerin öğrenim düzeyi (%54.7), ailenin bilinçsizliği (%52.4), gelenek ve görenekler (%51.9) ile ebeveynlerin alkol/sigara ya da madde bağımlılıkları (%50.6) olarak belirtilmiştir.

Şiddet uygulayan ailelerin %51.0'ı, şiddet uygulamayan ailelerin %49.0'ı uygulanan fiziksel cezanın sebebi olarak ebeveynlerin yaşadığı psikolojik sorunları görmektedir (0.008). Şiddet uygulamayan ailelerin %42.4'ü ailenin bilinçsizliğini, %51.9'u gelenek/görenekleri, %54.7'si ebeveynlerin öğrenim düzeyini, %58.4

Şekil 1: Katılımcıların şiddet davranışı uygulamalarına göre bazı tutumlar.

ebeveynlerin kültürel yapısını ve %50.6'sı ebeveynlerin alkol/ sigara ya da madde bağımlılıklarını fiziksel ceza uygulama sebebi olarak belirtmiştir. Fiziksel ceza uygulama sebebi olarak şiddet uygulamayan ailelerde bu sıklıklar sırasıyla %47.6; %48.1; %45.3; %41.6 ve %49.4'tür ($p<0.001$, $p=0.012$, $p<0.001$, $p<0.001$, $p=0.005$) (Tablo V).

TARTIŞMA

Ülkemizde şiddet olayları ile ilişkili haberler artmaktadır. Şiddet her yaş grubunda insan haklarına aykırı bir durum olmakla birlikte çocuk yaş grubunun savunmasız oluşu ayrı bir önem taşımaktadır. Fiziksel ceza uygulamalarının literatürde görülenden

daha sık olduğu bilinmektedir (13). Araştırmamızda FC uygulama sıklığı %23.4 olarak saptanmıştır. Kanada'da %79.6-%42.9, Sri Lanka'da %75, Amerika Birleşik Devletleri'nde %61.4, Hong Kong'da %57.5 (14-17). FC uygulama sıklığı arasında oluşan farklar yaşanan ülkenin FC uygulamalarına bakış açısından kaynaklanmış olabilir. Bir ülkede kulak çekmek FC olarak kabul görmezken diğer ülke için bu suç unsuru teşkil edebilmektedir. Kültürler arası geçişler niteliksel araştırmalar ile incelenmeli, bireysel farklılıklar ortaya konulmalıdır.

Bazı çalışmalarda fiziksel cezanın bazı risk etmenleri ile arttığı belirlenmiştir. Evlilik ile ilgili ciddi problem ve geçimsizlik yaşayan ailelerde, maddi sorun yaşanan ya da işsizliğin olduğu ailelerde, eşten ayrılma ya da eşin ölümü halinde, hasta aile bireylerinin olma durumunda, stresli olaylar yaşanması halinde ebeveynler

Tablo III: Katılımcıların başvurdukları hastanelere göre cezalandırma özellikleri.

Son 3-6 ayda	Hacettepe	Yenimahalle	p
Kafasına vurma	66.0	34.0	0.260
Tokat atma	62.9	37.1	0.457
Birkaç defa kuvvetlice vurma	48.5	50.2	0.479
İtme	56.2	43.8	0.733
Tekmeleme	50.0	50.0	1.000
Kalçasına (poposuna) vurma	53.4	46.6	0.127
Terlik atma/vurma	59.0	41.0	0.955
Süpürge ile vurma	83.3	16.7	0.408
Kulağını çekme	69.6	30.4	0.074
Saçını çekme	75.0	25.0	0.038
Çimdikleme	69.0	31.0	0.087
Karanlık odaya kilitleme	92.3	7.7	0.012
Fiske atma	56.5	43.5	0.840
Sarsma	52.0	48.0	0.321
Toplam	291	206	-

Tablo IV: Çocuklukta şiddet görme, cezalandırılma veya ödüllendirilme durumlarına göre kendi çocuğuna şiddet uygulama davranışları.

	Şiddet Uygulamıyor	Şiddet Uyguluyor	Toplam	p
Çocukluğunda bir şeyleri iyi yaptığında/başardığında kucaklanıp takdir edilme durumu				
Sık	49.8	50.2	208	<0.001
Hatırlamıyorum	32.4	67.6	37	
Bazen	43.9	56.1	189	
Hiçbir zaman	38.0	62.0	50	
Toplam	224	260	484	
Ailesinde fiziksel ceza görme				
Evet	35.8	64.2	328	0.457
Hayır	58.7	41.3	121	
Hatırlamıyorum	58.8	41.2	34	
Toplam	223	260	483	

çocuklarına daha sık olarak fiziksel ceza uygulamaktadırlar (18). Erken yaş gebeliklerinde de annelerin çocuklarına daha fazla fiziksel ceza uyguladığı belirtilmektedir (19). Araştırmalarda ebeveynlerin evli olması, yüksek öğrenim düzeyine sahip olması, orta ve üst gelir düzeyinin olması ve annenin çok çocuğunun olması fiziksel ceza konusunda koruyucu etmenler olarak saptanmıştır (18). Araştırma sırasında görüşme yapılan hastanelerden biri devlet hastanesi olup, devlet hastanelerine sosyoekonomik düzeyi orta ve ortanın altında olan aileler genellikle başvurmaktadır. Üniversite hastanesine ise, genellikle başvuran hastalar orta ve daha yüksek düzeydedir. Çalışmamızda, devlet hastanesinin bulunduğu semtin sosyoekonomik durumunun üniversite hastanesinden daha iyi olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalarda sosyoekonomik durumun orta ve altında olması FC uygulama sıklığını arttırmaktadır (20-22). Ülkemizde düşük geliri bölgelerde FC uygulama sıklığı burada saptanan düzeyden yüksek olabilir.

Bu çalışmada, sosyoekonomik durumu orta ve üst olan aileler ile öğrenimi ülke geneline göre yüksek olan ebeveynlerin bakış açıları değerlendirilmektedir. Ebeveynlerin yarıya yakını çocukların korkmadan büyütülemeyeceğini (%40.6), korkutmak amacıyla bağırarak, zarar vermeden vurmak gibi eylemlerin yapılabileceğini belirtmiştir. Aileler FC'yi, ebeveyn olmanın gerektirdiği bir uygulama (%10.8) ve çocuğun davranışlarını kontrol etmenin tek yolu (%19.1) olarak görmektedir (Tablo II). FC sıklıkla psikolojik agresyon ve istismara eşlik edebilen sert bir disiplin uygulaması olarak kabul görmektedir. Yapılan bir çalışmada hafif yolla başlayan bu uygulamaların daha ağır disiplin yöntemlerine dönüştüğü saptanmıştır (23). Araştırmamızda karanlık odaya kilitlemek, saç çekmek gibi uygulamaların yanı sıra tekmeleyen, kuvvetlice vuran ve yüzüne tokat attığını belirten aileler olduğu görülmüştür (Tablo III). Bu uygulamalara bağlı ağır yaralanmalar meydana gelebilmektedir. Ailelerin FC uygulamaları konusunda bilinç ve farkındalık durumlarına yönelik stratejiler geliştirilmesi önemlidir. Yine psikolojik durumlarını kontrol etme becerisi, stresle baş etme becerisinin erken dönemde bireylere verilmesi ebeveynlerin ileri düzey ağır uygulamaları tekrar etmemesine

yardımcı olacaktır. Yaralanma önleme programları içerisinde FC uygulamalarının önlenmesine dair stratejilerin yer alması önemlidir.

Araştırmada FC'nin erkek çocuklara kız çocuklara oranla daha sık uygulandığı görülmektedir. Ceza uygulamalarının değerlendirildiği bir çalışmada da kız çocuklarının daha kırılgan yapıları olmasının, FC uygulamaları yerine sözel ceza uygulamalarına maruz kalmaları ile sonuçlandığı saptanmıştır (24). Bu uygulama erkek çocukların disiplin uygulamalarına daha sert tepki vermesinden kaynaklanabileceği gibi, toplumsal cinsiyet rolleri gereği yanlış davranışların kontrol edilmesinde kız çocuklara göre daha ağır disiplin yöntemleri kullanılması gerektiğinin düşünülmesi olabilir (24,25). Doğu kültüründe erkek çocuğun aile büyükleri tarafından soyun devamını sağlayacak birey olarak görülmesi, ailenin daha ağır disiplin uygulamaları kullanarak çocuğu eğitmesine de neden olmaktadır (24).

Araştırmada FC uygulayanların uygulamayanlara göre daha sıklıkla fiziksel ceza aldığı ve daha az takdir edildiği saptanmıştır ($p<0.001$) (Tablo IV). Literatürde ailenin ödüllendirilmesi ile FC uygulamaları ilişkisine dair bilgi görülmemektedir. Bu çocuğun büyütülmesi sırasında gördüğü davranışları normalleştirilmesi ve kendi çocuğunu büyütürken de kullanması ile sonuçlanmış olabilir. Bunun yanında sıklıkla FC uygulanan çocuk ebeveyn olunca kendini bu yolla eksprese etmekte olabilir.

Araştırmamızda, ebeveynlerin %67.5'i FC uygulamalarının zararlı olduğunu, %57'si tamamen yasaklanması gerektiğini düşünmektedir (Tablo V). Şiddet uygulamayan ailelere göre FC uygulama sebebi öğrenim düzeyi düşüklüğü, kültürel yapısı, ailenin gelenek ve görenekleri ile bilincin yeterli olmaması iken şiddet uygulayan ailelerde ebeveynin psikolojisi ve alkol, sigara, madde gibi bir bağımlılığı olması şeklinde belirtilmiştir ($p<0,05$). Aile yapısının FC uygulamaları üzerine etkisini çalışan az sayıda kaynak bulunmaktadır. Aile yapısının değerlendirildiği bir çalışmada, çekirdek ailelerde ve tek yaşayan ebeveynlerin daha fazla FC uyguladığı saptanmıştır (26). Aynı çalışmada tek yaşamanın psikolojik duruma ve sosyoekonomik duruma negatif etkisi olduğu belirtilmiştir.

Tablo V: Ailelerin şiddet uygulamalarına göre fiziksel ceza uygulama sebepleri.

Çocukların büyütülmesi sırasında uygulanan fiziksel cezanın nedeni	Şiddet Uygulamıyor (n=223)	Şiddet Uyguluyor (n=260)	P
Ebeveynlerin yaşadığı psikolojik sorunlar	49.0	51.0	0.008
Ailenin bilinçsizliği	52.4	47.6	<0.001
Gelenek/görenekler	51.9	48.1	0.012
Aile yapısı	48.8	51.2	0.250
Ekonomik nedenler	46.1	53.9	0.959
Ebeveynlerin öğrenim düzeyi	54.7	45.3	<0.001
Ebeveynlerin kültürel yapısı	58.4	41.6	<0.001
Ebeveynlerin bazı kişisel özellikleri	47.2	52.8	0.606
Anne-babanın kontrol etme/disiplin sağlama isteği	45.8	54.2	0.896
Ebeveynlerin alkol/sigara ya da madde bağımlılıkları	50.6	49.4	0.005

Araştırmada bazı kısıtlılıklar bulunmaktadır. Ailelerden geriye dönük uygulamalarına yönelik bilgi toplanan bu çalışmada, hafızaya bağlı taraf tutma yaşanması olasıdır. Katılımcıların FC uygulamaları gibi incinebilir bir konuda toplumun bakış açısını bilmesi ya da yüz yüze veri toplama uygulamasına bağlı olarak uygulamaları konusunda eksik bilgi vermelerine ya da farklı görüş bildirmelerine neden olmuş olabilir. Diğer yandan ulaşılan örneklem sayısının toplumu temsil etmemesi ve görece olarak yüksek sosyoekonomik duruma sahip ailelerin görüşlerini içermesi sonuçların dikkatli değerlendirilmesini gerektirmektedir. Bu konuda kalitatif değerlendirmelerin yapıldığı çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır (14).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Kısıtlılıklarına rağmen araştırma önemli ve uygulamaya yansıtılabilir, çocuk sağlığının gelişmesine katkıda bulunabilir sonuçlar sunmaktadır. Ebeveynlerin FC’nin yasaklanmasına yönelik pozitif bakış açısı, çocukların FC’ye bağlı yaralanmalarını önleyici stratejiler geliştirilmesi yönünde kanıt sunmaktadır. Anne ve babaların ebeveyn olmadan önce FC’nin zararları konusunda farkındalık artışının ve iyi ebeveynlik uygulamalarının hedeflendiği müdahale programlarının planlanması gerekmektedir. Okullarda erken dönemde yapılan eğitimlerle, öğrencilerin şiddet farkındalığı ve şiddet önleyici stratejiler konusunda bilinç artışı sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Pinheiro PS. Report of the independent expert for the United Nations study on violence against children. In: World Report On Child Injury Prevention XVI, 2006; <http://www.violencestudy.org/IMG/pdf/English-2-2.pdf>
2. Convention on the Rights of the Child, UNICEF. http://www.unicef.org/crc/files/Rights_overview.pdf
3. Çocuk Haklarına Dar Sözleşme. Resmi Gazete, 27 Ocak 1995. Sayı:22184, Sayfa:4.
4. Straus MA, Donnelly M. Theoretical approaches to corporal punishment. In: Corporal Punishment in Theoretical Perspective, Donnelly M, Straus MA (eds). New Haven, Conn: Yale University Press 2005;3-7.
5. Taylor CA, Hamvas L, Rice J, Newman DL, DeJong W. Perceived social norms, expectations and attitudes toward corporal punishment among an urban community sample of parents. J Urban Health 2011;88:254-69.
6. Gershoff ET. Corporal punishment by parents and associated child behaviors and experiences: A meta-analytic and theoretical review. Psychol Bull 2002;128:539-79.
7. Durrant JE, Ensom R. Physical punishment of children: Lessons from 20 years of research. CMAJ 2012;184:1373-7.
8. Afifi TO, Mota NP, Dasiewicz P, MacMillan HL, Sareen J. Physical punishment and mental disorders: Results from a nationally representative US sample. Pediatrics 2012;130:184-92.
9. Taylor CA, Manganello JA, Lee SJ, Rice JC. Mothers' spanking of 3-year-old children and subsequent risk of children's aggressive behavior. Pediatrics 2010;125:1057-65.
10. Day DE, Roberts MW. An analysis of the physical punishment component of a parent-training program. Journal of Abnormal Child Psychology 1983;11:141-52.
11. Bilir Ş, Arı M, Dönmez BN, Atik B, San P. Türkiye'nin 16 ilinde 4-12 yaşlar arasındaki 50.473 çocuğa fiziksel ceza verme sıklığı ve buna ilişkin problem durumlarının incelenmesi. Aile ve Toplum 1991;1: 57-70.
12. Hacettepe University Institute of Population Studies. Turkish demographic and health survey 2003. Hacettepe University Institute of Population Studies, Ministry of Health General Directorate of Mother and Child Health and Family Planning, State Planning Organization and European Union, Ankara: 2004.
13. Holden GW, Williamson PA, Holland GW. Eavesdropping on the family: A pilot investigation of corporal punishment in the home. J Fam Psychol 2014;28:401-6.
14. Clément ME, Chamberland C. Physical violence and psychological aggression towards children: Five-year trends in practices and attitudes from two population surveys. Child Abuse Neglect 2007;31:1001-11.
15. de Zoysa P, Newcombe PA, Rajapakse L. Outcomes of parental use of psychological aggression on children: A structural model from Sri Lanka. J Interpers Violence 2010; 25:1542-60.
16. Straus MA, Kantor GK. Corporal punishment of adolescents by parents: A risk factor in the epidemiology of depression, suicide, alcohol abuse, child abuse, and wife beating. Adolescence 1994;29:543-61.
17. Tang CS. Corporal punishment and physical maltreatment against children: A community study on Chinese parents in Hong Kong. Child Abuse Neglect 2006;30:893-907.
18. Taylor CA, Hamvas L, Paris R. Perceived instrumentality and normativeness of corporal punishment use among black mothers. Fam Relations 2011;60:60-72.
19. Anderson CA, Benjamin AJ, Wood PK, Bonacci AM. Development and testing of the Velicer Attitudes Toward Violence Scale: Evidence of a four-factor model. Aggressive Behavior 2006;32:122-36.
20. Abolfotouh MA, El-Bourgy MD, Seif El Din AG, Mehanna AA. Corporal punishment: Mother's disciplinary behavior and child's psychological profile in Alexandria, Egypt. J Forensic Nursing 2009;5:5-17.
21. Holden GW, Brown AS, Baldwin AS, Croft Caderao K. Research findings can change attitudes about corporal punishment. Child Abuse Neglect 2014;38:902-8.
22. Lansford JE, Deater-Deckard K, Bornstein MH, Putnick DL, Bradley RH. Attitudes justifying domestic violence predict endorsement of corporal punishment and physical and psychological aggression towards children: A study in 25 low- and middle-income countries. J Pediatrics 2014;164:1208-13.
23. Sheehan MJ, Watson MW. Reciprocal influences between maternal discipline techniques and aggression in children and adolescents. Aggressive Behavior 2008;34:245-55.
24. Gershoff ET, Grogan-Kaylor A, Lansford JE, Chang L, Zelli A, Deater-Deckard K, Dodge AK. Parent discipline practices in an international sample: Associations with child behaviors and moderation by perceived normativeness. Child Dev 2010;81:487-502.
25. Gershoff ET. Corporal punishment by parents and associated child behaviors and experiences: A meta-analytic and theoretical review. Psychol Bulletin 2002;128:539-79.
26. González MR, Trujillo A, Pereda N. Corporal punishment in rural Colombian families: Prevalence, family structure and socio-demographic variables. Child Abuse Neglect 2014;38:909-16.